

Täysistunto

Keskiviikko 14.10.2020 klo 14.00—18.31

24. Valtiontalouden tarkastusviraston erilliskertomus eduskunnalle: Finanssipolitiikan valvonnan raportti 2019

Kertomus K 20/2019 vp

Valiokunnan mietintö TrVM 5/2020 vp

Ainoa käsittely

Puhemies Anu Vehviläinen: Ainoaan käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 24. asia. Käsittelyn pohjana on tarkastusvaliokunnan mietintö TrVM 5/2020 vp. Nyt päätetään kannanotosta kertomuksen johdosta.

Keskustelu

18.04 **Outi Alanko-Kahiluoto vihr** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Joulukuussa 2019 eduskunnalle annettu raportti sisältää tarkastusviraston arvion hallituksen talous- ja finanssipolitiikalle asettamista tavoitteista kuluvalle vaalikaudelle ja arvion valtiontalouden kehysten sekä EU:n vakaus- ja kasvusopimuksen noudattamisesta. Tarkastusvirasto ei ole havainnut huomauttamista kansallisen finanssipoliittisen lainsäädännön noudattamisessa.

Koronaviruspandemia on vaikuttanut eduskunnan työskentelyyn, ja valiokuntatyössä on keskitytty käsittelemään pääosin koronasidonnaisia tai muutoin kiireellisiä hallituksen esityksiä. Tämän vuoksi tarkastusvaliokunnan mietintö finanssipolitiikan valvonnan raportista 2019 annetaan täysistunnolle vasta nyt, syysistuntokaudella 2020.

Valiokunta kiinnittää mietinnössään huomiota erityisesti seuraaviin seikkoihin:

Koronapandemian aiheuttama vakava taantuma on johtanut finanssipolitiikan sääntöjen poikkeusmekanismien käynnistämiseen sekä kansallisesti että EU:n tasolla. EU:n vakaus- ja kasvusopimuksen yleinen poikkeuslauseke on otettu käyttöön perustuen koronavirustilanteen aiheuttamaan vakavaan taloudelliseen taantumaaan koko EU:n alueella. Yleinen poikkeuslauseke on otettu käyttöön ensimmäistä kertaa, ja se mahdollistaa tilapäisen poikkeamisen julkisen talouden keskipitkän aikavälin tavoitteeseen tähtäävältä sopeuttamisuralta. Myös kansalliseen kehysääntöön on kuluvalle vaalikaudella lisätty poikkeusolojen mekanismi.

Valiokunnan kuulemat asiantuntijat pitävät hallitusohjelman kehysääntöön kirjausta poikkeusolojen mekanismista perusteltuna. Valiokunta pitää hyvänä, että hallitusohjelmassa sovittu mekanismi tuo joustavuutta kehysääntöön poikkeuksellisissa oloissa. Hallituksen päättämät lisätalousarvioehdotukset sisältävät laajoja toimia koronaepidemian hoitamiseksi, sen leviämisen hillitsemiseksi, kansalaisten ja yritysten tukemiseksi sekä talouden elpymisen tukemiseksi.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 129/2020 vp

Valiokunta pitää hyvänä toimia koronapandemian aiheuttamien negatiivisten talous- ja työllisyysvaikutusten hillitsemiseksi sekä terveydenhuoltojärjestelmän toimintavarmuuden tukemiseksi. Valiokunta myös katsoo, että välittömän kriisin väistyttyä on tärkeää ryhtyä toimiin, joilla vakautetaan julkinen talous pidemmällä aikavälillä.

Työllisyystavoitteesta. Koronapandemian aiheuttama vakava taantuma tuo lisähaasteita hallituksen asettaman työllisyystavoitteen saavuttamiselle. Valiokunta pitää tärkeänä, että työllisyystoimenpiteiden valmistelussa huomioidaan toimenpiteiden kohdentaminen sekä uusien työpaikkojen laatuun liittyvät näkökohdat. Valiokunnan mielestä tehtyjen työtuntien määrän kehitystä tulee seurata osana työllisyystavoitteen toteutumisen seurantaa.

Tulevaisuusinvestoinneista. Hallitusohjelmaan sisältyy 3 miljardin euron suuruinen ker- taluonteinen investointiohjelma. Suomen kohtaamiin tulevaisuuden haasteisiin, kuten huoltosuhteen heikkeneminen, osaamispääoman lasku sekä ilmastonmuutos, on mahdollista vastata investoinneilla. Asiantuntijat esittävät kuitenkin kritiikkiä hallituksen tulevaisuusinvestointipakettia kohtaan erityisesti kahdesta näkökulmasta.

Ensinnäkin osa tulevaisuusinvestoinneiksi nimitetyistä toimista on luokiteltavissa kulumenoina.

Toiseksi asiantuntijat kritisoivat tulevaisuusinvestointien rahoittamista valtion omaisuuden myynnillä. Valiokunnan mielestä on tärkeää, että tulevaisuusinvestointeja suunnataan erityisesti kestävää kasvua tukeviin hankkeisiin ja kohteisiin.

Hallituksen veropolitiikasta ja veropohjan tiivistämisestä muutama lause. Hallitusohjelman linjauksissa korostuu veropohjan tiivistäminen sekä kestävä kehitys ja ilmastonmuutoksen hillintä. Hyvän verojärjestelmän ominaisuuksiin kuuluu tiivis veropohja, joka mahdollistaa kohtuulliset verokannat. Veropohjaa voidaan tiivistää muun muassa verotukia karsimalla. Verotukien määrä on viime vuosina pikemminkin lisääntynyt kuin vähentynyt, vaikka tehottomien verotukien karsiminen on ollut tavoitteena jo usean vaalikauden ajan. Valiokunnan mielestä on tärkeää, että suunnitelma uusien verotukien vaikutusten jälkikäteisarvioinnista tehdään aina osana valmistelua. Valiokunta katsoo, että veropohjan tiivistäminen on erityisen tärkeää globaalissa taloudessa, jossa rahavirrat ylittävät kansalliset rajat.

Kuntatalouden tilanteesta. Kuntien tulokehitystä ja veropohjaa heikentävät väestön ikääntyminen ja kaupungistuminen. Koronapandemia ja sitä seuranneet toimenpiteet heikentävät jo ennestään kireää kuntatalouden tilaa, vaikka valtio pehmentää tukipaketilla epidemiasta ja taantumasta aiheutuvan iskun vaikutusta kuntatalouteen. Valiokunta pitää tärkeänä, että myös kuntatalouteen liittyviä näkökohtia huomioidaan tulevien päätösten ja toimenpiteiden valmistelussa.

Lyhyesti valtion takauksiin liittyvistä riskeistä. Vuodesta 2010 takauskanta on kasvanut 23 miljardista eurosta 60 miljardiin euroon vuoden 2019 lopussa. Kansainvälisesti tarkasteltuna Suomi on poikkeus. Verrokkimaissa takauskanta suhteessa talouden kokoon ei ole yhtä suuri eikä talouskannan kasvu ole ollut yhtä nopeaa kuin Suomessa. Valtion takausten kaksi hallitsevaa erää ovat Finnveran myöntämät vientitakuut ja Valtion asuntorahasto ARAn myöntämät asumiseen liittyvät takaukset. Koronapandemian vaikutusten hillitsemiseksi tehdyt toimet kasvattavat valtiontakauksia entisestään. Valiokunta katsoo, että valtion takausten riskienhallintaa tulee edelleen kehittää, jotta riskien realisoitumisen vaikutuksia valtiontalouteen voidaan hallita nykyistä paremmin.

Tietoon perustuvasta päätöksenteosta. Valiokunta pitää tietoon perustuvaa päätöksentekoa ja sen mahdollistamista erittäin tärkeänä. Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa nousi

Pöytäkirjan asiakohta PTK 129/2020 vp

esiin Tilastokeskuksen ja tutkijoiden välinen yhteistyö. Ongelmaksi on asiantuntijoiden mukaan muodostunut se, että Tilastokeskuksella on vaikeuksia toimittaa tutkimusaineistoa tutkijoille kohtuullisessa määräajassa. Valiokunta tulee seuraamaan tilanteen korjaantumista, sillä valiokunnan mielestä on erittäin tärkeää parantaa tietoon perustuvan päätöksen teon edellytyksiä, joita nykytilanne ei tue riittävästi.

Lopuksi ihan lyhyesti vaalikauden haasteista. Valiokunta katsoo, että koronakriisin väistyttyä on tärkeää määrätietoisesti pyrkiä vastaamaan väestön ikääntymisen sekä ilmastomuutoksen aiheuttamiin pitkän aikavälin haasteisiin. Valiokunta kiinnittää tässä yhteydessä myös huomiota työllisyyden merkitykseen pitkän aikavälin tavoitteiden saavuttamisessa. Valiokunta toteaa, että merkittävien muutosten saavuttaminen työllisyysasteen nostamisessa vaatii suuria, ennakkoluulottomia ja kohdennettuja politiikkatoimia.

Valiokunnan kannanottoehdotus on: ”Eduskunnalla ei ole huomautettavaa kertomuksen johdosta.” — Kiitos.

18.11 Heikki Autto kok: Arvoisa puhemies! Tarkastusvaliokunta on tehnyt hyvää työtä mietinnön kanssa ja käsitellyt hyvin laajasti näitä eri näkökulmia, joita tähän kertomukseen liittyy. Haluan kiittää myöskin edustaja Alanko-Kahiluotoa paneutumisesta valiokunnan puheenjohtajan roolissa tähän asiaan.

Aivan lyhyesti, arvoisa puhemies, haluan omana henkilökohtaisena kantanani esittää sen, että valtion tulisi pidättäytyä tuottavan omaisuuden myynnistä, varsinkin, jos sillä tuottavan omaisuuden myynnillä aiotaan kattaa senkaltaisia kuluja, jotka eivät ole luonteeltaan investointeja johonkin muuhun tuottavaan toimintaan vaan enemmän valtion ja yleensä julkisen sektorin juoksevia kuluja. Tämänkaltaisten niin sanottujen tulevaisuusinvestointien rahoittamisesta tällä keinolla tulisi ilman muuta pidättäytyä.

On sitten varmasti monenlaisia kohteita, joista voidaan ajatella, että valtion on hyvä pääomitusta niihin suunnata. Yksi sellainen, johon viime vuosina on suunnattu ja varmasti tulevaisuudessa suunnataan pääomitusta, ovat esimerkiksi korkeakoulut. Yliopistothan ovat jo lähtökohtaisesti hyvin autonomisia. Haluamme varmasti yliopistojen ja korkeakoulujen autonomiaa vahvistaa ja luoda edellytyksiä korkeatasoiselle tutkimukselle ja koulutukselle ja kehittämistoiminnalle, jota korkeakoulumme tekevät. Tässä mielessä pääomitus on tarpeellista. Mutta näkisin erittäin tärkeänä myös, että siinä yhteydessä tällaista tuottavaa valtionomaisuutta ei ensin myytäisi markkinoille ja sitten sitä rahaa ohjattaisi sinne korkeakouluihin, ja sitten ehkä korkeakouluissa se raha sijoitettaisiin uudelleen taas osakkeisiin, vaan olisi ennemmin vaikka niin, että näitä meidän valtionyhtiöiden osakkeita suoraan annettaisiin yliopistoille ja korkeakouluille, jolloin sitten tämä omistuspohja näissä yhtiöissä kaikella todennäköisyydellä vahvemmin säilyisi Suomessa. Ja mikäpä sen hienompaa olisi, jos korkeakoulummekin ovat aktiivisesti kiinnostuneita siitä, kuinka keskeiset kansantaloutemme kivijalat, nämä suuret suomalaiset yhtiöt, joissa valtiokin on keskeisenä omistajana, tulevaisuudessa menestyvät. Tässä mielessä näkisin, arvoisa puhemies, tällaisen toimintamallin hyvänä. Mutta minusta tosiaan tarkastusvaliokunta oli aivan hyvää työtä tehnyt, kun oli tähänkin asiaan kiinnittänyt huomiota omassa mietinnössään.

18.14 Matias Marttinen kok: Arvoisa rouva puhemies! Minusta Valtiontalouden tarkastusvirasto ja edelleen tarkastusvaliokunta ovat tehneet kyllä erittäin hyvää työtä tässä, ja kiitoksia myös omasta puolestani valiokunnan puheenjohtajalle tämän asian esittelystä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 129/2020 vp

Nostan muutaman huomion liittyen tähän finanssipolitiikkaan ja sen viritykseen, mitkä on täällä myös valiokunnan mietinnössä minusta hyvin käyty läpi.

Ensinnäkin tuosta työllisyydestä: Minusta täällä on aika realistisesti käyty läpi tätä työllisyystilannetta, ja myös virasto ikään kuin toteaa, että työllisyyspotentiaalin perusteella arvioituna työllisyystavoitteen saavuttaminen on mahdollista, mikäli toimenpiteiden valmistelussa ja toteutuksessa edetään määrätietoisesti. Nyt on kuitenkin hyvä muistaa se, että ensimmäinen puolitoista vuotta tämän hallituksen työskentelyä on siis takana, ja kun katsotaan nettomääräisesti sekä positiiviset että vaikutuksiltaan negatiiviset työllisyyspäätökset, niin valitettavasti tämä hallitus on vasta aivan alkutaipaleella tämän työn osalta. Itseäni kyllä huolestuttaa se, että tämä hallitus on rakentanut koko finanssipolitiikan virityksensä niin, että hallitusohjelmassa on sovittu mittavista, yli miljardin euron menonlisäyksistä, mutta tulopuoli on jätetty ikään kuin roikkumaan siltä osin, että toimenpiteet, joilla taas vastaavasti työllisyyttä vahvistetaan ja tulopohjaa sitä kautta lisätään, on jätetty ikään kuin kysymyksen varaan siltä osin, että ne on laitettu tänne erilaisiin parttien välisiin neuvotteluihin ja kolmikantatyöryhmiin, ja se nähtiin jo keväällä, että se työ venyy, ja nyt edelleen budjettiriihen osalta esimerkiksi paikallisen sopimisen edistäminen siirtyy edelleen tuonne hamaan tulevaisuuteen, ja nyt näyttää siltä, että näitä paikallisen sopimisen esityksiä esitellään ministereille vasta maaliskuussa 2021. Eihän sitä päätöstä nyt kyllä kovin kunnianhimoisena voi pitää.

Eli, rouva puhemies, tämä erityinen huoleni liittyy nimenomaan siihen, että on päätetty ensin menot, mutta tuloista ei ole sitten mitään tietoa. Elikkä toivottavasti nyt hallitus ottaa vahvasti tästä vaarin ja tekee toivottavasti mahdollisimman nopeasti niitä ratkaisuita, joilla pysyvästi työllisyysastetta pystytään taas nostamaan sitten ylöspäin.

Käytän toisen puheenvuoron vielä tuosta toisesta huomiosta, koska näyttää, että kello juoksee.

18.17 Outi Alanko-Kahiluoto vihr: Arvoisa puheenjohtaja! Kiitos kiitoksista. Itse suuntaan kiitokset erityisesti meidän valiokunnalle, joka on tehnyt tässäkin asiassa erittäin hyvää yhteistyötä ja käynyt rakentavaa keskustelua, ja tietysti meidän kuulemille asiantuntijoille erittäin suuret kiitokset.

Kiitos näistä edellisistä huomioista koskien valiokunnan mietintöä.

Mitä tulee tähän menolisäykseen rahoituksen omaisuustuloilla, niin myös meidän valiokuntamme katsoi, että sen täytyy siirtyä eteenpäin, sillä tässä markkinatilanteessa osakkeiden myynti ei ole tarkoituksenmukaista.

Mitä tulee näihin työllisyystavoitteisiin, niin on totta, että hallitus pyrkii saavuttamaan julkisen talouden kestävyyttä koskevat tavoitteensa ennen kaikkea työllisyyttä lisäämällä. Nyt meidän kuulemat asiantuntijat olivat sitä mieltä, että hallituksen tavoite on hyvin mahdollista saavuttaa, mutta se edellyttää myös poliittisesti suuria ja, voi olla, vaikeitakin päätöksiä ja erityisesti kohdennettuja politiikkatoimia.

Koulutuspolitiikasta: siinä tosiaan meidän kuulemat asiantuntijat ja samoin valiokunta itse olivat tietysti vahvasti sitä mieltä, että Suomen kannattaa panostaa koulutukseen, ja erityisesti valiokuntamme korostama tietoperustainen päätöksenteko, totta kai, edellyttää sitä, että koulutukseen panostetaan kaikilla asteilla. — Kiitos.

Puhemies Anu Vehviläinen: Keskustelu on päättynyt. [Puhemies koputtaa] — Ahaa, peruitetaan, ja edustaja Marttinen vielä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 129/2020 vp

18.19 Matias Marttinen kok: Arvoisa rouva puhemies! Pahoittelen, menee kokemattoman kansanedustajan piikkiin tämä. Pyritään parantamaan suoritusta jatkossa.

Rouva puhemies! Vielä aivan lyhyesti näistä tulevaisuusinvestoinneista, jotka kiinnittivät myös oman huomioni. Valiokunta on käsitellyt tätä asiaa minusta varsin kattavasti ja tuonut esille sen kritiikin, mikä liittyy tähän koko tematiikkaan. Täällä mietinnössä minusta todetaan hyvin se, että ainakin osin tai moneltakin osin kyse on ehkä pikemminkin näiden tulevaisuusinvestointien osalta kulutusmenoista eikä niinkään varsinaisista investoinneista. Tämähän on se asia, mihin me olemme oppositiossa kiinnittäneet huomiota, kun tätä hallitusohjelmaa ja julkisen talouden suunnitelmaa on tässä salissa ja tässä talossa käsitelty.

Totean vielä tästä valtion omaisuuden myynnistä ja siitä kokonaisuudesta, että itse ajattelen myös samaan tapaan kuin edustaja Autto, että se on kuitenkin valtiontaloudessa yksi semmoinen kokonaisuus, mitä meidänkin tässä talossa pitäisi enemmän käydä läpi.

Minusta yksi hyvin kestävä tapa tulevaisuusinvestointien käyttämiseen olisi nimenomaan korkeakoulujen pääomittaminen, ja itse ajattelen myös niin, että lähtökohtaisesti se, että valtio on omistajana pörssilistatuissa yhtiöissä, on monessakin mielessä aika ongelmallista, enkä näe valtiota kovin hyvänä omistajana. Siinäkin mielessä itse asiassa sillä, että me tekisimme tulevaisuudessa tällaisen uuden varainkeruukierroksen, johon yhdistyisi sekä julkisia varoja että sitten jollain kertoimella myös yritysrahoitusta, voitaisiin saada erittäinkin iso vaikutus meidän korkeakoulukenttäämme. Ja ennen kaikkea, mitä pidän kaikkein tärkeimpänä: Kun me tiedämme sen, että tulevat vuodet ja vuosikymmenet näyttävät vaikeilta, niin meillä olisi mahdollisuus tehdä myös meidän korkeakouluistamme hieman vähemmän riippuvaisia näistä julkisen talouden ylä- ja alamäistä ja luoda tiettyä vakautta myös heille tulevaisuuteen. Tämä on minusta kyllä semmoinen asia, että toivoisin, että tätä myös tässä talossa käsiteltäisiin tulevaisuudessa enemmän.

Keskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi valiokunnan ehdotuksen kannanotoksi kertomuksen K 20/2019 vp johdosta. Asian käsittely päättyi.